

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubelskiego
w Lublinie

Fundusze Europejskie

Procedura opiniowania strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w województwie lubelskim w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027

Fundusze Europejskie
dla Lubelskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

lubelskie
Smakuj życie!

Spis treści

Wykaz skrótów i pojęć.....	3
Wstęp.....	5
I. Istota i cele instrumentu ZIT.....	8
II. Delimitacja i zmiany delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF)	9
III. Realizacja ZIT w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027	12
a) ZIT w strukturze programu.....	12
b) Warunki podstawowe realizacji ZIT.....	14
c) Aktualizacje strategii ZIT, zmiany w dokumencie i załącznikach	16
IV. Elementy Strategii ZIT	19
a) <i>Synteza diagnozy i założenia do strategii ZIT</i>	20
b) <i>Cele partnerstwa ZIT MOF wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych</i>	20
c) <i>Powiązanie z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu</i>	21
d) <i>Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT</i>	21
e) <i>Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy (włączenie partnerów społeczno-gospodarczych)</i>	22
f) <i>Planowane źródła finansowania</i>	23
g) <i>Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego</i>	24
h) <i>Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej</i>	28
V. Procedura opiniowania Strategii ZIT.....	31
A) <i>I etap - Wstępna weryfikacja Strategii ZIT</i>	31
B) <i>II etap - Zasadnicza procedura opiniowania Strategii ZIT</i>	33
VI. Dane kontaktowe	37
Załączniki (4):.....	38

Wykaz skrótów i pojęć

CP – Cele Polityki wskazane w art. 5 rozporządzenia ogólnego

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS+ – Europejski Fundusz Społeczny Plus

FS – Fundusz Spójności

IIT – inne instrumenty terytorialne

IP – instytucja pośrednicząca

IZ – Instytucja Zarządzająca programem regionalnym lub programem krajowym

IZ PR – Instytucja Zarządzająca programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

JST – jednostka samorządu terytorialnego

KPOŚK – Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych

KSRR 2030 – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030

MFiPR – Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej

MOF – miejski obszar funkcjonalny

MOF OW – miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego

OP – Oddział Programowania w Departamencie Zarządzania Programami Regionalnymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie

DZ PR – Departament Zarządzania Programami Regionalnymi w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego w Lublinie

DSiR – Departament Strategii i Rozwoju w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego w Lublinie

OSI – obszar strategicznej interwencji

Program/FEL – program Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

rozporządzenia EFRR i Funduszu Spójności - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności

rozporządzenie ogólne - Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej

SRWL 2030 – Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

SZOP – Szczegółowy Opis Priorytetów Programu

UMWL – Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

UP – Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce

ustawa wdrożeniowa - ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027

ZIT – Zintegrowane Inwestycje Terytorialne, instrument rozwoju terytorialnego, o którym mowa w art. 28–30 rozporządzenia ogólnego oraz w art. 9 i art. 11 rozporządzenia EFRR i Funduszu Spójności

u.s.g. – Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

ZWL – Zarząd Województwa Lubelskiego.

Wstęp

1. W dniu 24 listopada 2022 r. Program został zatwierdzony Decyzją Wykonawczą nr C(2022) 8382 Komisji Europejskiej. Umożliwia to rozpoczęcie formalnego procesu uzyskania przez gminy opinii do strategii terytorialnych będących podstawą realizacji ZIT, zgodnie z art. 34 ust. 6 ustawy wdrożeniowej.
2. W Programie będą wspierane strategie terytorialne, o których mowa w art. 28 rozporządzenia ogólnego, z wykorzystaniem następujących form:
 - 1) zintegrowane inwestycje terytorialne;
 - 2) inne instrumenty terytorialne w zakresie rewitalizacji;
 - 3) inne instrumenty terytorialne w zakresie współpracy partnerstw JST w ramach OSI krajowych wyznaczonych w KSRR 2030.
3. Na jednym obszarze będą mogły równolegle funkcjonować różne instrumenty terytorialne, jeżeli nie będzie występowało podwójne finansowanie realizowanych w ich ramach projektów. Wymagane będą jednakże dla nich osobne strategie, właściwe dla poszczególnych instrumentów.
4. Wszystkie działania realizowane w ramach instrumentów terytorialnych podlegają zasadom horyzontalnym wynikającym z rozporządzenia ogólnego, UP, ustawy wdrożeniowej oraz wytycznych ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego wydanych na podstawie tej ustawy.
5. Zapisy rozporządzeń UE na lata 2021-2027 przewidują obligatoryjne przeznaczenie min. 8% alokacji z EFRR na wsparcie zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich, który będzie wdrażany wyłącznie poprzez ww. instrumenty terytorialne.
6. Minimalny udział alokacji Programu z przeznaczeniem na zrównoważony rozwój obszarów miejskich, wdrażany w szczególności z wykorzystaniem ZIT, wynosi nie mniej niż 274 973 553 EUR, tj. ok. 16,82% alokacji EFRR przyznanej na realizację programu regionalnego (która stanowi 1 703 116 099 EUR), z wyłączeniem wsparcia przeznaczonego na pomoc techniczną¹.
7. Na cele szczegółowe związane z realizacją ZIT w ramach Programu przewidziano kwotę 229 959 189,00 EUR, w tym: 207 809 189,00 EUR ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz 22 150 000 EUR ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus.
8. W ramach ZIT finansowane będą projekty właściwe dla następujących celów polityki spójności: CP1, CP2, CP 4 (EFRR i EFS+) oraz CP5.

¹ Źródło: Kontrakt Programowy dla Województwa Lubelskiego z 8 grudnia 2021 r.; link: <https://umwl.bip.lubelskie.pl/index.php?id=1207&p1=szczegoly&p2=1730008>

9. W perspektywie finansowej na lata 2021-2027 rozszerzono oddziaływanie instrumentu ZIT, który nie jest już ograniczony do Miejskich Obszarów Funkcjonalnych ośrodków wojewódzkich. Jest dedykowany też innym obszarom miejskim, w szczególności miastom średnim tracącym funkcje społeczno-gospodarcze zdefiniowanym w KSRR 2030 jako OSI o znaczeniu krajowym.
10. Instrumentem ZIT w Programie zostanie objętych 17 miejskich obszarów funkcjonalnych zdelimitowanych w SRWL 2030 (1 MOF ośrodka wojewódzkiego, 4 MOF subregionalne i 12 MOF lokalnych).
11. Niniejszy dokument został opracowany celem określenia procedury dokonywania oceny strategii terytorialnych opracowanych przez Miejskie Obszary Funkcjonalne. Zapisy zawarte w dokumencie nie mają charakteru wytycznych w rozumieniu art. 2 pkt. 38 i art. 5 ustawy wdrożeniowej, a jedynie omawiają przepisy dotyczące instrumentów terytorialnych na perspektywę 2021-2027 i przedstawiają rekomendacje oparte na doświadczeniach z wdrażania instrumentów terytorialnych w poprzedniej perspektywie. Doprecyzowują również obszary tematyczne i problemowe, które ustawodawca pozostawił w gestii Instytucji Zarządzających poszczególnymi programami. W zakresie nieobjętym niniejszym opracowaniem stosowane będą w pierwszej kolejności zasady przyjęte w Programie i SZOP oraz uregulowania wynikające z *wytycznych ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego*.
12. Strategie terytorialne opracowane przez Miejskie Obszary Funkcjonalne, których przedsięwzięcia będą finansowane wyłącznie ze środków Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027, będą analizowane i opiniowane z wykorzystaniem niniejszej procedury. Wielofunduszowe strategie terytorialne ZIT, które łączyć będą różne źródła finansowania z poziomu krajowego i regionalnego wymagają zsynchronizowania procedur weryfikacji i opiniowania dokumentów pomiędzy Instytucjami Zarządzającymi programami krajowymi i Programem. W zależności od zakresu strategii ZIT, tj. spektrum planowanych działań ZIT na poziomie krajowym i regionalnym, będzie ona:
 - analizowana przez MFIPR pod kątem zgodności z Umową Partnerstwa oraz w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach programów krajowych: Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027, Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki 2021-2027, Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027;
 - analizowana przez Instytucję Zarządzającą programem Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 pod kątem zgodności z Umową Partnerstwa oraz w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach Programu.

Integralną część procedury opiniowania strategii terytorialnej opracowanej przez Miejskie Obszary Funkcjonalne stanowi opiniowanie „Listy projektów zintegrowanych i elementów projektu zintegrowanego”, o którym mowa w Rozdział: V Warunki podstawowe realizacji ZIT – architektura strategii ZIT, Podrozdział g) „Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego”. Pozytywne zaopiniowanie listy projektów zintegrowanych jest potwierdzeniem możliwości udzielenia wsparcia ze środków Programu. Nie jest to równoważne z wyborem projektów w sposób niekonkurencyjny, gdyż zaopiniowane pozytywnie projekty będą musiały spełnić dodatkowe warunki i wymagania, które określi regulamin wyboru projektów dla naboru w danym Działaniu Programu.

I. Istota i cele instrumentu ZIT

1. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są instrumentem rozwoju terytorialnego, o którym mowa w art. 28–30 rozporządzenia ogólnego oraz w art. 9 i art. 11 rozporządzenia EFRR i Funduszu Spójności. Są realizowane w miejskich obszarach funkcjonalnych wskazanych jako obszary strategicznej interwencji w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa. Istotą ZIT w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 jest realizacja zintegrowanych przedsięwzięć przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspokajania potrzeb obszaru objętego ZIT. Projekty nie mające zintegrowanego charakteru nie mogą być realizowane w ramach instrumentu ZIT.
2. ZIT jest instrumentem wspierającym rozwój terytorialny i promującym partnerski model współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego w MOF. Celem wdrażania instrumentu ZIT jest:
 - 1) budowanie partnerstwa i współpracy w ramach obszaru funkcjonalnego oraz wspieranie współpracy i wymiany doświadczeń pomiędzy Związkami ZIT zarówno w poszczególnych województwach, jak również na szczeblu krajowym i międzynarodowym;
 - 2) wspieranie rozwoju kompetencji samorządu terytorialnego niezbędnych do przygotowania i wdrażania strategii, w tym strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego;
 - 3) wspieranie realizacji zintegrowanych projektów i zdolności do pozyskania środków z różnych źródeł.
3. Realizacja ZIT zwiększa wpływ miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie na kształt i sposób realizacji działań na ich obszarze, w tym w szczególności działań wspieranych w ramach polityki spójności, poprzez realizację projektów zintegrowanych przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów wnioskodawców oraz skoordynowanego świadczenia usług na rzecz mieszkańców MOF.
4. Podstawowym zadaniem Związku ZIT jest kreowanie polityki rozwoju na obszarze realizacji ZIT i koordynowanie realizacji projektów wynikających ze strategii ZIT/strategii rozwoju ponadlokalnego, w szczególności tych współfinansowanych ze środków polityki spójności. Związki ZIT wspólnie reprezentują władze miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wobec władz krajowych i regionalnych.

II. Delimitacja i zmiany delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF)

ZIT jest instrumentem terytorialnym dedykowanym 17 MOF wskazanym w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku* jako OSI o znaczeniu regionalnym. Instrumentem ZIT zostaną objęte poniższe miejskie obszary funkcjonalne:

- 1) Lubelski Obszar Metropolitalny – Miejski Obszar Funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego,
- 2) Miejski Obszar Funkcjonalny Białej Podlaskiej,
- 3) Miejski Obszar Funkcjonalny Chełma,
- 4) Miejski Obszar Funkcjonalny Puław,
- 5) Miejski Obszar Funkcjonalny Zamościa,
- 6) Miejski Obszar Funkcjonalny Biłgoraja,
- 7) Miejski Obszar Funkcjonalny Hrubieszowa,
- 8) Miejski Obszar Funkcjonalny Janowa Lubelskiego,
- 9) Miejski Obszar Funkcjonalny Krasnegostawu,
- 10) Miejski Obszar Funkcjonalny Kraśnika,
- 11) Miejski Obszar Funkcjonalny Łukowa,
- 12) Miejski Obszar Funkcjonalny Opola Lubelskiego,
- 13) Miejski Obszar Funkcjonalny Parczewa,
- 14) Miejski Obszar Funkcjonalny Radzyna Podlaskiego,
- 15) Miejski Obszar Funkcjonalny Ryk,
- 16) Miejski Obszar Funkcjonalny Tomaszowa Lubelskiego,
- 17) Miejski Obszar Funkcjonalny Włodawy.

Wyznaczając MOF planowane do objęcia wsparciem ZIT, wzięto pod uwagę następujące uwarunkowania:

- 1) współistnienie miasta lub grupy miast, które oddziałuje ekonomicznie, społecznie, przestrzennie, kulturowo itp. na otaczające gminy, tworząc powiązania funkcjonalne . Zwrócono szczególną uwagę na ośrodki, które bezpośrednio ze sobą sąsiadują (graniczą) lub znajdują się w zasięgu bezpośredniego oddziaływania innego ośrodka miejskiego.
- 2) wyniki analizy kryterialnej delimitacji MOF. Analiza oparta została na badaniu 12 wskaźników, w tym²:

² Źródło: Załącznik do Uchwały Nr XXIV/406/2021 Sejmiku Województwa Lubelskiego z dnia 29 marca 2021 r.; *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku*, str. 48.

- a. kryteria podstawowe określające natężenie zjawisk społeczno-gospodarczych (na podstawie publicznie dostępnych danych statystycznych): liczba dojeżdżających do pracy do miejskiego ośrodka rdzeniowego, saldo migracji wewnętrznych, udział pracujących poza rolnictwem, liczba podmiotów gospodarczych, liczba podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność profesjonalną, naukową i techniczną, gęstość zaludnienia (z wyłączeniem terenów leśnych), zameldowania na pobyt stały, liczba mieszkań oddanych do użytkowania na 1000 mieszkańców;
- b. kryteria uzupełniające biorące pod uwagę:
 - występowanie określonych procesów lub elementów zagospodarowania wpływających na kształtowanie przestrzeni, procesy suburbanizacji i semiurbanizacji (zasięg zjawiska), zasięgi komunikacji miejskiej rdzenia MOF, natężenie ruchu na głównych powiązaniach komunikacyjnych (drogach krajowych i wojewódzkich) ośrodka rdzeniowego, lokalizacja istniejących lub planowanych obwodnic rdzenia MOF;
 - doświadczenie JST wdrażających Zintegrowane Inwestycje Terytorialne i Strategiczne Inwestycje Terytorialne w perspektywie finansowej na lata 2014-2020 oraz motywację do prowadzenia przez nie działań zintegrowanego rozwoju (wyrażoną wolą współpracy np. w formie deklaracji/listu intencyjnego, w której zawarto zobowiązanie do zawiązania zinstytucjonalizowanej formy współpracy).

Delimitacja 17 MOF w województwie lubelskim (ustalona w SRWL2030) jest ukształtowana i nie przewiduje się dodatkowych działań mających na celu dokonanie zmian delimitacyjnych, chyba, że zaistnieją wyjątkowe okoliczności uniemożliwiające współpracę na obszarze danego MOF (np. odstąpienie gmin wchodzących w skład danego MOF od współpracy i działań opartych na ZIT, nieprzewidziane sytuacje kryzysowe). Wówczas zmiana delimitacji MOF (wynikającej z SRWL 2030) lub wyznaczenie nowego MOF niewskazanego w SRWL 2030 będzie możliwa na podstawie stosownej uchwały zarządu województwa, uprzednio pozytywnie zaopiniowanej przez ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego³. Projekt uchwały zarządu województwa wraz z załączonym uzasadnieniem dla przeprowadzonej zmiany delimitacji jest przedkładany ministrowi właściwemu ds. rozwoju

³ Zgodnie z zasadami *Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce*, str. 242; Wg art. 34 ust. 3 ustawy wdrożeniowej, „w celu realizacji ZIT zasięg terytorialny miejskiego obszaru funkcjonalnego (...) może zostać zmieniony lub, w przypadku braku wskazania takiego obszaru w strategii rozwoju województwa, wyznaczony, po pozytywnym zaopiniowaniu przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego, w drodze uchwały zarządu województwa.”

regionalnego w celu wydania opinii. Opinia ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego jest wydawana z uwzględnieniem spójności planowanej delimitacji ze strategiami rozwoju przygotowywanymi na poziomie krajowym, w szczególności KSRR 2030 oraz innych krajowych dokumentów strategicznych np. UP. Minister właściwy ds. rozwoju regionalnego wydaje opinię w najkrótszym możliwym terminie i przekazuje ją do właściwego marszałka województwa w formie pisemnej.

W przypadku województwa lubelskiego taka zmiana powinna zostać uwzględniona przy najbliższej aktualizacji SRWL 2030. Za proces delimitacji i zmian delimitacji MOF odpowiedzialny jest DSiR. W sytuacji gdy Związek ZIT zostanie utworzony na obszarze mniejszym niż delimitacja wynikająca z SRWL 2030 – uchwała zmieniająca delimitację MOF nie jest wymagana.

III. Realizacja ZIT w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027

a) ZIT w strukturze programu

Zgodnie z Umową Partnerstwa, realizacja projektów zintegrowanych wynikających ze strategii ZIT w ramach programu regionalnego wymaga wyodrębnienia dedykowanych działań w co najmniej dwóch priorytetach programu finansowanych z co najmniej dwóch celów polityki spójności. Zgodnie z powyższym w Programie określono zakres wsparcia dedykowany ZIT zarówno w obszarze interwencji EFRR, jak i EFS+. Zakres wsparcia obejmuje następujące Cele Polityki, Priorytety i Cele Szczegółowe Programu:

Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej

Priorytet II Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu,

- Cel Szczegółowy (1ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych.

Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej

Priorytet III Ochrona zasobów środowiska i klimatu

- Cel Szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego,
- Cel Szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej,
- Cel Szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej,
- Cel Szczegółowy 2(vii) wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia,

Priorytet IV Efektywne wykorzystanie energii

- Cel Szczegółowy 2 (i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- Cel Szczegółowy 2 (ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.

Priorytet V Zrównoważona mobilność miejska

- Cel Szczegółowy 2 (viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.

Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych

Priorytet VII Lepsza dostępność do usług społecznych i zdrowotnych

- Cel Szczegółowy 4 (ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online (EFRR),
- Cel Szczegółowy 4 (iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne (EFFR).

Priorytet VIII Zwiększanie spójności społecznej

- Cel Szczegółowy 4 k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej (EFS+).

Priorytet X Lepsza edukacja

- Cel Szczegółowy 4 f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe

kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+).

Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych

Priorytet XI Rozwój zrównoważony terytorialnie

- Cel Szczegółowy 5 (i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich.

Bieżący podział na Priorytety i Działania dedykowane ZIT w programie określa SZOP zamieszczony na stronie: funduszeUE.lubelskie.pl, zakładka: Prawo i dokumenty.

b) Warunki podstawowe realizacji ZIT

Realizacja ZIT w perspektywie finansowej na lata 2021-2027 podyktowana jest spełnieniem podstawowych, obligatoryjnych warunków wskazanych w art. 34 ust. 6 ustawy wdrożeniowej. Bez spełnienia dwóch zasadniczych warunków wymienionych w ustawie, tj. 1) powołania związku ZIT, 2) opracowania strategii terytorialnej ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego pełniącej funkcję strategii ZIT nie ma mowy o wdrażaniu instrumentu ZIT.

Ww. wymagania mają swoje umocowanie w *Funduszach Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027* i obejmują:

Warunek 1: powołanie porozumienia, związku lub stowarzyszenia do pełnienia funkcji związku ZIT na wyznaczonych MOF województwa lubelskiego (17 MOF zgodnie z SRWL2030). Związek ZIT ma pełnić funkcję wspólnej reprezentacji władz miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie wobec władz krajowych i regionalnych.

Powołanie związku ZIT w ramach obszaru zdelimitowanego MOF (utworzenie partnerstwa ZIT) powinno nastąpić w jednej z wybranych form współpracy, o których mowa w art. 34 ust. 5 ustawy wdrożeniowej. Związek ZIT może przybrać jedną z form prawnych współpracy JST, o których mowa w art. 64 (związek komunalno-międzygminny lub powiatowo-gminny), art. 74 (porozumienie międzygminne) i art. 84 (stowarzyszenie gmin) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2022 r. poz. 559, 583 i 1005), a w przypadku udziału w związku ZIT powiatu stosuje się również przepisy art. 5 ust. 2, art. 72a, art. 73 i art. 75 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 528 i 583). W przypadku założenia Związku ZIT z udziałem powiatu

wybrana forma współpracy w MOF (o której mowa w art. 34 ust. 5 ustawy wdrożeniowej) powinna gwarantować równe prawa i współudział w podejmowaniu decyzji wszystkim członkom Związku ZIT. Powinna być dostosowana do zakresu podmiotowego i przedmiotowego tej współpracy.

Decyzję o włączeniu powiatu do współpracy w MOF podejmują w uzgodnieniu gminy wchodzące w skład zdelimitowanego obszaru funkcjonalnego. Instytucja Zarządzająca nie może być stroną wzajemnych relacji pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego tworzącymi Miejskie Obszary Funkcjonalne, a zatem nie posiada uprawnień do ingerencji w zakres, przedmiot i przyjęte zasady współpracy w MOF. Z uwagi na pełnione funkcje w systemie wdrażania Programu możliwe jest wyłącznie udzielenie rekomendacji w zakresie spełnienia warunków wymienionych w art. 34 ustawy wdrożeniowej, w tym dotyczących obowiązku powołania Związku ZIT (art. 34 ust. 5 ustawy wdrożeniowej).

Podstawowym zadaniem Związku ZIT jest kreowanie polityki rozwoju na obszarze realizacji ZIT, w tym koordynowanie realizacji projektów wynikających ze strategii ZIT.

Struktura związku ZIT jest określona przez partnerstwo JST, a jej kształt zależy od przyjętej formy prawnej współpracy. Struktura powinna uwzględniać:

- a) organ wykonawczy, mający charakter kolegialny (zarząd) lub jednoosobowy (lider porozumienia);
- b) organ uchwałodawczy (lub doradczy w przypadku porozumienia) o charakterze kolegialnym, złożony z przedstawicieli wszystkich JST tworzących związek ZIT;
- c) ciało doradcze dla organu wykonawczego lub lidera porozumienia reprezentujące partnerów, stanowiące obligatoryjny warunek partnerstw w ramach mechanizmu ZIT.

Warunek 2: odpowiednia strategia terytorialna dla obszaru ZIT MOF. W ustawie wdrożeniowej wprowadzona została zasada spójności strategii ZIT ze strategią rozwoju ponadlokalnego, jeśli taka obowiązuje dla danego MOF. Wymagane będzie opracowanie i uchwalenie przez JST tworzące związek ZIT strategii terytorialnej, o której mowa w art. 29 rozporządzenia ogólnego, tj. strategii terytorialnej ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego, pełniącej funkcje strategii ZIT, zwanej dalej „strategią ZIT” oraz jej pozytywne zaopiniowanie przez właściwą instytucję zarządzającą programem w terminie 60 dni od dnia otrzymania – w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT w ramach tego programu.

Ze względu na inne podstawy prawne, oba rodzaje strategii różnią się od siebie zakresem oraz kwestiami proceduralnymi w aspekcie konsultacji społecznych i opiniowania przez odpowiednie instytucje. Do dnia 31 grudnia 2025 r., obowiązek opracowania i uchwalenia strategii rozwoju ponadlokalnego spoczywa obligatoryjnie na MOF ośrodka wojewódzkiego, tj. LOM.

Istotnym elementem strategii ZIT jest lista projektów, których wybór dokonywany jest na etapie prac nad strategią, a następnie przyjmowany na etapie zatwierdzania dokumentu przez związek ZIT. Zaopiniowane pozytywnie projekty ZIT w ramach Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 będą wybierane w sposób niekonkurencyjny na podstawie art. 44 ust. 1 i 2 pkt. 2 ustawy wdrożeniowej zgodnie z warunkami właściwego naboru projektów ZIT w określonym działaniu Programu. Ponadto wymagane będzie poddanie strategii ZIT pod konsultacje społeczne. Strategii ZIT można nie sporządzać w przypadku, gdy dla miejskiego obszaru funkcjonalnego obowiązuje strategia rozwoju ponadlokalnego, o ile zawiera elementy, o których mowa w art. 34 ust. 15 ustawy wdrożeniowej.

c) Aktualizacje strategii ZIT, zmiany w dokumencie i załącznikach

Aktualizacja strategii odbywa się w tym samym trybie co jej pierwsze opracowanie i przyjęcie przez Związek ZIT. Strategia rozwoju ponadlokalnego, pełniąca funkcję strategii ZIT podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna obszaru objętego strategią albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju ponadlokalnego stosuje się art. 10g ust. 4a–8 oraz art. 10e ust. 2–4 ustawy o samorządzie gminnym. Proces aktualizacji strategii ZIT, niebędącej strategią rozwoju ponadlokalnego, wymaga ponownego zastosowania właściwego trybu dla przyjętej formy współpracy z wykorzystaniem zasad partnerstwa i partycypacji społecznej.

Aktualizacja strategii ZIT wymaga każdorazowo uzyskania ponownej opinii IZ programem regionalnym wg ww. procedur opiniowania. W związku z potrzebą przyjęcia pewnego stopnia ogólności i elastyczności, którą powinny cechować się dokumenty planistyczne i strategiczne, nie zaleca się na poziomie dokumentu strategii zamieszczania drobiazgowych opisów, w szczególności precyzyjnie definiujących przedmiot i zakresy projektów, gdyż w takim przypadku, każda zmiana w projekcie skutkować będzie wznowieniem procesu aktualizacji i opiniowania strategii.

Zgodnie z art. 34 ust. 10 projektu ustawy o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027: „Dla strategii rozwoju ponadlokalnego, o której mowa w ust. 9, lista projektów, o której mowa w ust. 15 pkt 3, może być przyjęta odrębną uchwałą związku ZIT.” Ustawodawca nie przewiduje takiej klauzuli dla „zwykłej” strategii ZIT, która nie jest strategią rozwoju ponadlokalnego, niemniej jednak w żaden sposób nie wyklucza możliwości opracowania dodatkowego załącznika do strategii – wykazu/listy projektów zintegrowanych z precyzyjnie opisanymi ich elementami. Taki załącznik może stanowić rozwinięcie ogólnych zapisów, przyjętych w strategii. Dlatego też na gruncie Programu przyjęto rekomendacje opracowania dodatkowego załącznika operacyjnego, który pozwoli na prawidłową i sprawną identyfikację

projektów pod kątem możliwości udzielenia wsparcia. Podsumowując, MOF jest zobligowany do wykazu i opisu projektów na poziomie dokumentu strategicznego, jednak mogą one mieć charakter ogólny. W takim przypadku niezbędne jest opracowanie dodatkowego załącznika, który wskaże na spójność zakładanych przedsięwzięć ze strategii z Funduszami Europejskimi dla Lubelskiego 2021-2027. Od partnerstwa MOF zależy wybór dokumentów, załączników, rozdziałów czy też sekcji poszczególnych dokumentów, w których zamieszczone zostaną wymagane niniejszymi procedurami doprecyzowania i uszczegółowienia. Decydem w tym zakresie pozostają partnerzy współpracujący w MOF.

Tabela nr 1 Podstawy prawne i elementy strategii ZIT

Art. 29 projektu rozporządzenia ogólnego	Art. 34 ust. 15 Ustawy z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021–2027	Art. 10g ust.3 ustawy o samorządzie gminnym
Strategia terytorialna zawiera:	Strategia terytorialna ZIT zawiera:	Strategia ponadlokalna zawiera:
<p>1) obszar geograficzny, którego dotyczy dana strategia;</p> <p>2) analizę potrzeb rozwojowych i potencjału danego obszaru, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;</p> <p>3) opis zintegrowanego podejścia służącego zaspokojeniu zidentyfikowanych potrzeb rozwojowych i wykorzystaniu potencjału danego obszaru;</p> <p>4) opis udziału partnerów zgodnie z art. 8 w przygotowaniu strategii i jej realizacji.</p> <p>Strategie terytorialne mogą również zawierać wykaz operacji, które mają być wspierane.</p>	<p>1) syntezę diagnozy obszaru realizacji ZIT wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych, w tym wzajemnych powiązań gospodarczych, społecznych i środowiskowych;</p> <p>2) cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT, ze wskazaniem wykorzystanego podejścia zintegrowanego, oczekiwanych wskaźników rezultatu i produktu powiązane z realizacją właściwego programu;</p> <p>3) listę projektów realizujących cele, o których mowa w pkt 2, wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami;</p> <p>4) źródła jej finansowania;</p> <p>5) warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT;</p> <p>6) opis procesu zaangażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz właściwych podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji w pracach nad przygotowaniem i wdrażaniem strategii ZIT oraz sprawozdanie z przeprowadzonych konsultacji społecznych.</p> <p>Do strategii ZIT nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.</p>	<p>1) wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:</p> <p>2) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;</p> <p>3) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;</p> <p>4) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym oraz wskaźniki ich osiągnięcia;</p> <p>5) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;</p> <p>6) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;</p> <p>7) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038 i 1834), wraz z zakresem planowanych działań;</p> <p>8) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;</p> <p>9) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;</p> <p>10) ramy finansowe i źródła finansowania.</p>

Źródło: Opracowanie własne

IV. Elementy Strategii ZIT

1. Dokument strategii terytorialnej ZIT przedkładany do zaopiniowania IZ powinien obejmować następujące elementy:
 - a) **Synteza diagnozy i założenia do strategii ZIT,**
 - b) **Cele partnerstwa ZIT MOF wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych,**
 - c) **Powiązania z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu (oparcie w tych, które są częścią danego programu),**
 - d) **Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT,**
 - e) **Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy (włączenie partnerów społeczno-gospodarczych),**
 - f) **Planowane źródła i formy finansowania,**
 - g) **Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego,**
2. W przypadku strategii rozwoju ponadlokalnego, pełniącej funkcje strategii ZIT, która jest dokumentem strategicznym o charakterze zintegrowanym – łączy ze sobą sfery społeczną, gospodarczą, środowiskową i przestrzenną, obowiązkowymi elementami są dodatkowo:
 - h) **Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej.**

Rekomendowane jest opracowanie dokumentu strategii terytorialnej z wykorzystaniem propozycji sformułowanych w opracowaniu MFIPR: *Strategia rozwoju ponadlokalnego – Poradnik Praktyczny*⁴. W dokumencie strategii można zamieścić dodatkowe elementy, jeśli jest to zasadne ze względu na jej zakres tematyczny. Wymienione w kolejnych punktach rekomendacje mają charakter otwartego katalogu zaleceń, który może podlegać modyfikacjom w zależności od specyfiki dokumentu strategii i samego związku ZIT. Dla potrzeb usprawnienia działań w obszarze wyłonienia projektów właściwych dla interwencji Programu doprecyzowaniu ulega wyłącznie katalog kryteriów i wymogów względem projektów - sekcja g) *Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego*. Analizy projektów ZIT, badanie ich zintegrowania będą dokonywane wg zasad opisanych w ww. części niniejszego opracowania.

⁴<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/strategia-rozwoju-ponadlokalnego--poradnik-dla-jednostek-samorządu-terytorialnego>

a) Synteza diagnozy i założenia do strategii ZIT

W rozdziale tym powinny zostać ujęte najistotniejsze wnioski z diagnozy opracowanej w pierwszym etapie procesu prac nad strategią. Minimalny zakres informacyjny powinien zawierać:

- podstawowe informacje o partnerstwie;
- podstawowe wnioski z analizy powiązań funkcjonalnych;
- wniosków z analizy statystycznej;
- kluczowe potencjały i bariery zidentyfikowane w procesie diagnostycznym;
- kluczowe determinanty potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa;
- kluczowe wyzwania oraz kierunki strategicznej interwencji i współpracy.

b) Cele partnerstwa ZIT MOF wraz z analizą problemów, potrzeb i potencjałów rozwojowych

W treści rozdziału należy ująć cel główny (nadrzędny) współpracy w MOF, który powinien być budowany wokół zagadnień związanych z tworzeniem/wzmacnianiem struktur i kompetencji do długoterminowej współpracy i działań partnerów na terytorium MOF.

Drugi poziom definiowania celów winien obejmować cele strategiczne. Do ich określenia należy w pierwszej kolejności wykorzystać zidentyfikowane w procesie diagnostycznym kluczowe wyzwania. Ponadto przy formułowaniu celów należy pamiętać o ich adekwatności i zasadności względem zidentyfikowanych: potencjałów obszaru partnerstwa (w tym zasobów i produktów); problemów i deficytów obszaru partnerstwa; determinant potrzeb rozwojowych obszaru partnerstwa. Należy przy tym mieć na uwadze relacje i korelacje z celami wyznaczonymi w innych dokumentach strategicznych na szczeblu regionu i kraju, np. SRWL 2030, KSRR 2030 i Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju.

Cele muszą być formułowane zgodnie z zasadą SMART (skonkretyzowany [specific], mierzalny [measurable], osiągalny [achievable], istotny [relevant], określony w czasie [time-bound]).

Każdy z celów powinien zostać krótko opisany i scharakteryzowany. Opis powinien dotyczyć następujących aspektów:

- problemy i potrzeby na jakie odpowiada cel (poparte odwołaniami do podstawowych danych statystycznych/analitycznych potwierdzających potrzebę wyznaczenia takiego celu);
- potencjały obszaru, które będą wzmacniane w trakcie realizacji tak zdefiniowanego celu (wraz z przywołaniem źródła wiedzy o tych potencjałach);
- zagadnienia przekrojowe (zakres tematyczny), które w ramach tego celu powinny być realizowane;

- terytorialność celu (wykazanie, że interwencje w jego ramach obejmują w sposób spójny całość lub większość obszaru);
- zaangażowanie partnerów – zarówno jst tworzących partnerstwo, jak i zdolność do gromadzenia szeregu interesariuszy z różnych sektorów przy realizacji i wykorzystaniu efektów działań podejmowanych w ramach tego celu.

Opis każdego z celów powinien kończyć się propozycjami projektów, które będą przyczyniały się do realizowania tak określonego celu. Opisy wskazujące na zintegrowany charakter projektów powinny zostać umieszczone na poziomie opisów działań w strategii.

c) Powiązanie z programem regionalnym (i/lub krajowym) i oczekiwane wskaźniki produktu oraz rezultatu

Określone w strategii ZIT cele strategiczne muszą wpisywać się w cele danego programu. Na gruncie Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 należy powiązać je z Celami Szczegółowymi Programu, tak aby związek celu strategicznego strategii ZIT z określonym Celem Szczegółowym Programu był w pełni identyfikowalny. Zaleca się bezpośrednie wykorzystanie nazewnictwa celów zastosowanego w programie. Dodatkowo należy dokonać wyboru weryfikowalnych, mierzalnych wskaźników produktu i rezultatu, które są przyporządkowane do każdego Celu Programu. Nie mogą to być dowolne wskaźniki, gdyż ich selekcja i wybór wymaga zachowania spójności z wynikami diagnozy obszaru wsparcia.

d) Warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT

W rozdziale tym należy przedstawić system wdrażania, w tym struktury zarządzania strategią z uwzględnieniem partnerów społeczno-gospodarczych; wskazanie podziału zadań pomiędzy partnerami, wskazanie zespołu koordynacyjnego wraz zakresem czynności, określenie procedur aktualizacji dokumentu oraz angażowania społeczności lokalnej podczas wdrażania działań strategicznych; dodatkowo - procedury związane z wyłączeniem/rezygnacją gminy z partnerstwa.

Należy opisać mechanizmy wdrażania opracowanej strategii w trzech wymiarach:

- merytorycznym – w zakresie koordynacji, spójności i przenikalności celów oraz projektów zawartych w strategii ze strategiami poszczególnych partnerów, a także strategią regionalną i dokumentami wyższego rzędu; analiza celów strategii z innymi dokumentami planistycznymi partnerów ZIT MOF, np. strategiami branżowymi, wieloletnim planem inwestycyjnym oraz miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego gmin, a także województwa.
- organizacyjnym – w zakresie systemu zarządzania i podejmowania decyzji w MOF w podejściu partnerskim (partycypacyjnym). Należy opisać zależności pomiędzy poszczególnymi

organami, odpowiedzialność za podejmowanie inicjatyw i działań projektowych, zapisaną formułę podejmowania decyzji (konsensus, większość).

- społecznym – w zakresie sposobów informowania społeczności obszaru o podejmowanych inicjatywach i działaniach partnerstwa, a także efektach tych działań dla lokalnych wspólnot.

W części tej powinien również zostać przedstawiony opis systemu monitoringu i oceny skuteczności realizacji strategii ZIT. Aby móc zmierzyć efekty przyszłych działań na obszarze MOF a także trafnie reagować na niepożądane tendencje, niezbędne jest opracowanie i wdrożenie systemu monitoringu i ewaluacji opierającego się na konkretnych wskaźnikach.

Ewaluacje skuteczności działań ZIT powinny zatem objąć wskaźniki realizacji strategii ZIT w powiązaniu ze wskaźnikami programu. Liczbę wskaźników należy dostosować do logiki wypracowanego systemu monitoringu, pamiętając o ich adekwatności i mierzalności.

e) Opis procesu zaangażowania lokalnych interesariuszy (włączenie partnerów społeczno-gospodarczych)

W tej części wymagane jest opisanie procesu angażowania partnerów społeczno-gospodarczych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie na wszystkich etapach przygotowania i wdrażania. Należy pamiętać, że w formule ZIT istotny jest szeroki kontekst udziału interesariuszy. Reprezentacja powinna uwzględniać m.in. społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami, równości płci i nien dyskryminacji. Wszystkie podmioty powinny mieć prawo do opiniowania decyzji tego organu lub lidera związanych z przygotowaniem i wdrażaniem Strategii ZIT poprzez przyjmowanie przez powyższe ciała doradcze stosownych uchwał lub stanowisk.

Prawidłowy opis partycypacji społecznej obejmuje zarówno etap przygotowania strategii ZIT, jak też etap jej realizacji oraz etap oceny jej efektów.

Elementami opisu powinny być następujące elementy:

1) ETAP PRZYGOTOWANIA STRATEGII ZIT

- procedura wyboru interesariuszy wraz ze wskazaniem reprezentatywności i kompletności;
wskazanie rodzajów i wyników badań (ilościowych i jakościowych) towarzyszących etapowi diagnozy;
opis wykorzystanych narzędzi towarzyszących procesowi powstawania dokumentu, w tym formułowania celów, priorytetów i wiązek projektów;

2) ETAP REALIZACJI STRATEGII ZIT

- mechanizmy planowanego włączenia w proces wdrażania strategii mieszkańców, przedsiębiorców oraz innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gmin tworzących partnerstwo ZIT; struktury społeczne biorące udział w monitoringu, np. Rada Partnerstwa; zasady współpracy pomiędzy sektorem publicznym, społecznym i gospodarczym;

3) ETAP OCENY EFEKTÓW STRATEGII ZIT

- opis działań z uwzględnieniem udziału społecznego, które charakteryzują rezultaty i trwałość realizacji strategii ZIT. Zalecane na tym etapie jest zaplanowanie szeregu badań z wykorzystaniem nie tylko ogólnodostępnych danych statystycznych, ale także pozyskanych od partnerów i mieszkańców obszaru: sondaży, badań fokusowych, ankiet i wywiadów, przy pomocy spacerów badawczych, itp.

f) Planowane źródła finansowania

W rozdziale tym należy zidentyfikować i krótko opisać (wg stanu wiedzy na czas opracowywania tego rozdziału) źródła finansowania projektów ujmowanych w strategii ZIT. Przygotowanie ram finansowych strategii powinno obejmować: ocenę sytuacji finansowej JST wchodzących w skład MOF, szacunek nakładów jakie uznaje się za niezbędne do pełnego osiągnięcia jej celów oraz identyfikację źródeł finansowania.

Przykładowy katalog źródeł finansowania może obejmować:

- środki budżetu JST tworzących MOF
- środki budżetu państwa pozostające do dyspozycji poszczególnych ministerstw, w tym dedykowane fundusze i programy, np. Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych,
- środki funduszy celowych, np. pochodzące z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- fundusze europejskie dostępne w ramach polityk wspólnotowych UE realizowanych w ramach wieloletniej perspektywy finansowej
- inne fundusze europejskie, takie jak fundusze norweskie i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego,
- środki prywatne uzyskiwane na drodze zawiązywanych partnerstw publiczno-prywatnych,
- kredyty bankowe, pożyczki i inne zwrotne instrumenty finansowe.

Rozdział powinien zawierać określenie ram finansowania poszczególnych projektów z określeniem okresu realizacji, podmiotu realizującego oraz źródła finansowania, jako wynik przeprowadzonej analizy wykonalności dla projektów ujmowanych w strategii.

g) Lista projektów zintegrowanych i elementy projektu zintegrowanego

1. **Pojęcie listy projektów** jest tożsamo rozumiane jak w perspektywie finansowej na lata 2014-2020. Warunek dołączenia do strategii ZIT listy projektów będzie można uznać za spełniony w przypadku wpisania do strategii uzgodnionych w ramach Związku ZIT zintegrowanych projektów, które będą bezpośrednio wynikały z celów i działań tej strategii, dla których możliwe będzie zapewnienie finansowania w ramach właściwych programów służących realizacji umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności. Lista projektów, uzgodniona i skonsultowana w myśl zasady partnerstwa, jest wystarczająca do uznania udziału Związku ZIT w wyborze projektów do dofinansowania. Za wymóg podstawowy należy uznać przyporządkowanie numeru dla projektu, określenie jego nazwy (tytuł) i szacunkowej jego wartości. Zgodnie z Wytycznymi dotyczącymi wyboru projektów na lata 2021-2027 "Lista projektów wybieranych w postępowaniach niekonkurencyjnych zawiera co najmniej informacje o nazwie lub celu projektu oraz jego wnioskodawcy". Ogólne opisy zawarte w liście projektów lub w samym dokumencie strategii mogą zostać doprecyzowane np. przy pomocy odrębnego załącznika (zestawienie dodatkowe), w którym zostaną rozwinięte opisy projektów zintegrowanych, podane ich parametry, zaadresowanie pod planowaną interwencję w Programie (np. związek z Celem Szczegółowym Programu i wskaźnikami), szacunkowe wartości projektów, w tym wartość dofinansowania, opis gotowości dokumentacyjnej, tj. stan przygotowań do realizacji projektów itd. Z uwagi na doszczegółowienie wymagań IZ PR względem opisu konkretnych projektów zintegrowanych (w formie fiszek projektowych), kształt, zakres i forma listy projektów pozostaje w gestii MOF.
2. **Projekt zintegrowany ZIT** to projekt, który wpisuje się w cele rozwoju MOF objętego instrumentem ZIT i jest ukierunkowany na rozwiązywanie wspólnych problemów rozwojowych i/lub wspólnych potencjałów – oznacza to, że projekt ten ma wpływ na więcej niż 1 gminę w MOF oraz jego realizacja jest uzasadniona zarówno w części diagnostycznej, jak i w części kierunkowej strategii.
3. Projekt zintegrowany powinien spełniać przynajmniej jeden z dwóch warunków:
 - a. jest projektem partnerskim w rozumieniu art. 39 ustawy wdrożeniowej;
 - b. deklarowany jest wspólny efekt, rezultat lub produkt końcowy projektu, tj. wspólne wykorzystanie stworzonej w jego ramach infrastruktury w przypadku projektów „twardych”, lub objęcie wsparciem w przypadku projektów „miękkich”, mieszkańców co najmniej dwóch gmin OF, co powinno znaleźć swoje uzasadnienie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

4. Zintegrowane podejście powinno znaleźć wyraz przede wszystkim na poziomie strategii ZIT. Dowód i uzasadnienie zintegrowania projektu, tj. potwierdzenie, że dane przedsięwzięcie jest przygotowane wspólnie w partnerstwie ZIT MOF, cechuje się oddziaływaniem wykraczającym poza granice pojedynczej gminy i przyczynia się do realizacji celów strategii, należy ująć w zapisach samej strategii lub w opisach projektów w listach projektów ZIT. Ciężar dowodu, tj. potwierdzenia zintegrowanego charakteru danych przedsięwzięć spoczywa na partnerstwie MOF.
5. Dopuszczalne są zarówno wiązki projektów zintegrowanych ZIT jak i przedsięwzięcia całkowicie zorientowane w danym Celu Szczegółowym programu lub Działaniu wskazanym w SZOP. Zintegrowanie w ramach wiązki oznacza wykazanie właściwości i powiązań pomiędzy projektami ZIT ujętymi w różnych CP czy Celach Szczegółowych Programu, które stanowi dowód i uzasadnienie zintegrowanego charakteru działań. Wiazki projektowe będą miały znaczenie w przypadkach gdy bazą dla danego projektu będzie wykorzystanie produktów uprzednio zrealizowanego. Wiazkę projektów tworzą również min 2 projekty o tożsamym zakresie tematycznym (ten sam typ projektu) w danym Celu Szczegółowym, dla których można określić efekt zintegrowanego oddziaływania na obszar więcej niż 1 gminy. Wybór podejścia do zintegrowanych wiązek projektów pozostaje w gestii związku ZIT.
6. **Z uwagi na otwarty charakter art. 34 ust. 15 ustawy wdrożeniowej, który określa minimalne elementy dla strategii ZIT (zapis „Strategia ZIT określa w szczególności:”) ustaleniu podlega minimalny zakres opisu projektów w strategii terytorialnej ZIT. W dokumencie strategii ZIT lub w ramach listy projektów ZIT czy też w oparciu o inne narzędzia, np. odrębny dokument przyjęty uchwałą związku ZIT/załącznik operacyjny do strategii zawierający wykaz i opisy projektów, należy uwzględnić następujące elementy charakteryzujące dany projekt (wybór formy dodatkowego opracowania lub rozdziału/sekcji zawierającej doprecyzowujące zapisy należy do decyzji MOF):**
 - 1) Wskazanie wnioskodawcy (w projektach partnerskich Lidera i Partnerów projektu);
 - 2) Krótki opis projektu: potrzeby realizacji projektu w podejściu zintegrowanym (w tym opis terytorialnego zasięgu projektu), cel, przedmiot i okres realizacji projektu (zakładane daty realizacji), wskazanie głównych odbiorców projektu;
 - 3) Koncepcja projektu (zakres rzeczowo-finansowy i jego składowe; szacunkowa wartość projektu i jego składowych, o ile wyceny cząstkowe będą możliwe do przedstawienia);
 - 4) Potwierdzenie zgodności z celami/celem strategii ZIT - wskazanie celu strategicznego ZIT, który będzie realizowany przy pomocy projektu;
 - 5) Wskazanie komplementarności z innymi projektami zapisanymi w ramach tworzonej strategii;

- 6) Planowane źródła wsparcia do projektu - umiejscowienie projektu w ramach obszarów wsparcia Celu Polityki (1,2,4 lub 5), Priorytetu i Celu Szczegółowego Programu (propozycja własna MOF) i, analogicznie – programu krajowego (jeżeli dotyczy).
7. Oprócz ww. katalogu elementów opisu projektu ZIT, rekomenduję się ujęcie dodatkowych cech/parametrów opisujących projekt, których wprowadzenie usprawni procedurę opiniowania strategii w zakresie analizy możliwości sfinansowania działań, np. takie jak wskazanie:
 - 1) wskaźników produktu i rezultatu projektu w oparciu o wskaźniki przyjęte w programie, SZOP;
 - 2) kodu lub kodów interwencji zgodnego z zakresem projektu (z załącznika do rozporządzenia ogólnego, z Programu/SZOP);
 - 3) zasad zarządzania projektem oraz związanych z utrzymaniem jego trwałości po zakończeniu realizacji.
8. W przypadku, gdy ww. opisy będą niewystarczające do przeprowadzenia oceny możliwości wsparcia projektów z udziałem środków Programu, IZ posiada możliwość pisemnego zwrócenia się o przedstawienie przez MOF dodatkowego załącznika wraz z dokumentacją będącą podstawą do podjęcia prac koncepcyjnych i projektowych lub dostępną (uzyskaną/sporzządzoną) dokumentacją projektu, np. wyciąg z dokumentacji planistycznej, projektowej, technicznej i/lub kosztorysowej, audytowej lub innej (np. inwentaryzacyjnej), która umożliwi ocenę projektu pod kątem udzielenia wsparcia z programu. Działanie to powinno zostać zrealizowane w ramach wstępnej procedury opiniowania Strategii ZIT, o której mowa w rozdziale VI. *Procedury opiniowania strategii ZIT.*
9. Każde przedsięwzięcie zintegrowane, które będzie wstępnie zaadresowane pod obszar interwencji tematycznej Programu, tj. zgodnie z jego warunkami i SZOP będzie oceniane przy pomocy *listy sprawdzającej oceny projektów w zakresie możliwości wsparcia z udziałem środków Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-27* (zał. nr 2 do przedmiotowej procedury). Ww. analiza projektów zintegrowanych, która obejmuje również analizę cech wskazujących na zintegrowany charakter działań, stanowi integralny element procedury opiniowania strategii terytorialnej opracowanej przez MOF.

Katalog badanych kwestii w ramach ww. listy w projekcie przedstawia się następująco:

- Czy beneficjentami projektów będą podmioty z obszaru współpracy MOF?
- Czy projekty posiadają umocowanie w diagnozie obszaru problemowego w strategii i jej celach i czy zostały skonsultowane (uzgodnione) w myśl zasady partnerstwa?

- Czy harmonogramy przygotowania oraz wdrożenia projektów są zgodne z ramami czasowymi dla realizacji projektów w Programie?
- Czy projekty zakładają realizację wskaźników produktu i rezultatu Programu?
- Czy w strategii wskazano projekty, które będą realizowane w partnerstwie (Lider i Partnerzy)?
- Czy w strategii wskazano projekty, które mają charakter indywidualnych projektów oddziałujących na min. 2 gminy z MOF?
- Czy na podstawie opisów projektów, możliwe jest określenie, że nie zostały one ujęte w innej strategii terytorialnej (np. strategii IIT partnerstw JST z OSI krajowych, GPR)?
- Czy w sposób wyczerpujący scharakteryzowano komplementarność projektów ujętych w przedłożonej strategii?
- Czy opis zintegrowania projektów jest jasny i wyczerpujący? Czy przeprowadzony jest dowód na zintegrowany charakter planowanych w projektach działań?
- Czy w strategii ujęto projekty tworzące wiązki projektów (wiązkę tworzą projekty powiązane ze sobą i realizowane w więcej niż jednym Celu Szczegółowym)?
- Czy w strategii wskazano projekty całkowicie zorientowane w wybranym Celu Szczegółowym?
- Czy wszystkie elementy projektów odpowiadają na właściwy typ projektu wskazany w Celu Szczegółowym (lub też we właściwym Działaniu)?
- Czy opisy projektów uwzględniają określone wykluczenia dla interwencji, w tym limity dla wybranych rodzajów działań (np. limity na budowę dróg lokalnych/ parkingów ; horyzontalny zakaz budowy nowych budynków itp.)?
- czy projekty są możliwe do wsparcia finansowego w wyznaczonych progach i podziałach alokacji na ZIT zgodnie z obowiązującą wersją zatwierdzonej przez ZWL „Propozycji podziału alokacji na 17 ZIT MOF”?
- Czy projekty mogą zostać objęte wsparciem z udziałem Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027?
- Czy listy projektów pozwalają na sprawną identyfikację projektów możliwych do wsparcia z udziałem środków Programu?
- Czy listy projektów w zaproponowanym kształcie mogą zostać pozytywnie zaopiniowane przez IZ PR?

W zależności od specyfiki strategii terytorialnej opracowanej przez MOF, możliwe jest rozwinięcie ww. listy pytań i wprowadzenie dodatkowych zagadnień poddanych analizie. Odstępstwa, zagadnienia indywidualne, uwagi będą przedmiotem opisu w liście w kolumnie „Inne”.

Efektom realizacji ww. procedury będzie dołączenie zestawienia do zaopiniowanej strategii ZIT, w której ujęty zostanie wykaz projektów zintegrowanych zaakceptowanych do objęcia wsparciem (w tym też – informacje o projektach niespełniających warunków wsparcia). Wynik procedury zostanie udostępniony danemu MOF wraz z opinią nt. możliwości sfinansowania działań objętych strategią terytorialną opracowaną przez MOF. Zestawienia można nie sporządzać, w sytuacji stwierdzenia istotnych uchybień dokumentu strategii ZIT przez Instytucję Zarządzającą Programami Regionalnymi, w tym niespełnienia warunków podstawowych, które warunkują przeprowadzenie analizy list projektów. Wzór minimalnego zakresu opisu projektu zintegrowanego (fiszki projektowej) stanowi załącznik nr 3.

h) Model struktury funkcjonalno-przestrzennej wraz z ustaleniami i rekomendacjami w zakresie polityki przestrzennej

Model funkcjonalno-przestrzenny prezentuje (w formie graficznej i opisowej) pożądane kierunki rozwoju przestrzennego określonego terytorium/obszaru w danym horyzoncie czasowym (obrazuje rozwój całego terytorium objętego strategią rozwoju ponadlokalnego w perspektywie realizacji jej celów.) Przedstawia on zmiany, jakie powinny zaistnieć w przestrzeni, by zrealizować wyznaczone cele strategiczne oraz osiągnąć efekty tych celów. Wiąże zagadnienia społeczno-gospodarcze z przestrzennymi. Odnosi się do całej treści strategii, tzn. posiada umocowanie zarówno w części diagnostycznej, jak i kierunkowej strategii.

W zakres modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej w strategii rozwoju ponadlokalnego może zatem wchodzić zobrazowanie graficzne części diagnostycznej w odniesieniu do następujących zagadnień:

- I. Środowisko przyrodnicze,
- II. Demografia i usługi społeczne,
- III. Gospodarka,
- IV. Transport,
- V. Gospodarowanie przestrzenią.

Każde z tych zagadnień może zostać przedstawione na jednej lub kilku planszach, w zakresie możliwym do przedstawienia w modelu, np. w podziale na kategorie. Kluczowe jest uzupełnienie

zawartości diagnostycznej na planszach o ustalenia z części kierunkowej, wynikające m.in. z planowanych działań.

Punktem wyjścia do przedstawienia rozwoju przestrzennego MOF jest założenie, że rozwój przestrzenny obszarów funkcjonalnych powinien opierać się o generalne zasady kształtowania ładu przestrzennego oraz efektywnego gospodarowania przestrzenią wyrażone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Tereny w najwyższym stopniu spełniające powyższe kryteria powinny zostać wskazane jako obszary strategicznej interwencji o charakterze rozwojowym (OSI rozwojowe) lub problemowym (OSI problemowe/ koncentracji niekorzystnych trendów i zjawisk).

Częścią modelu powinny być również elementy wynikające wyłącznie z części kierunkowej strategii:

VI. Wizualizacja kluczowych działań w podziale na rodzaje projektów, np. w zakresie infrastruktury komunikacyjnej, gospodarki, infrastruktury technicznej i społecznej, środowiska, turystyki i rekreacji. Możliwe jest przedstawienie kluczowych działań w formie punktowej, liniowej i powierzchniowej.

VII. Obszary strategicznej interwencji – problemowe i rozwojowe (krajowe, regionalne, lokalne)

VIII. Ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej, które stanowią tekstowe rozwinięcie i objaśnienie części graficznej modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej i jego interpretację dla potrzeb uwzględnienia w dokumentach planistycznych gmin.

Ustalenia w zakresie polityki przestrzennej stanowią zbiór dyrektyw skierowanych do organów samorządu gminnego, których realizacja jest niezbędna dla potrzeb realizacji celów strategii rozwoju ponadlokalnego. Wymagają bezpośredniego uwzględnienia w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej mogą być skierowane do szerokiego grona interesariuszy: instytucji publicznych, podmiotów prywatnych, organizacji społecznych, mieszkańców, stanowiąc zestaw wytycznych i dobrych praktyk, których wdrażanie wspomaga realizację celów strategii. Ponieważ nie posiadają bezpośredniego umocowania prawnego, ich rozpowszechnienie i popularyzacja wymaga wsparcia poprzez działania edukacyjne i informacyjne.

Ustalenia i rekomendacje w strategii rozwoju ponadlokalnego nie powinny powtarzać dyrektyw i wytycznych wynikających z przepisów prawa powszechnie obowiązującego oraz dokumentów planistycznych poziomu krajowego i regionalnego.

Głównymi elementami modelu wszystkich obszarów funkcjonalnych są plansze: Wizualizacja kluczowych działań i Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) oraz zamieszczone w formie tekstowej ustalenia i rekomendacje w zakresie polityki przestrzennej. Pozostałe elementy modelu, w tym te o

charakterze diagnostycznym, powinny być dobrane indywidualnie – tak aby całość stanowiła pełny obraz procesów rozwojowych oraz pokazywała ich wpływ na strukturę przestrzenną obszaru.

V. Procedura opiniowania Strategii ZIT

1. Strategie terytorialne ZIT będą przedmiotem opiniowania przez Instytucję Zarządzającą w procedurze dwuetapowej:
 - A) Wstępna weryfikacja strategii terytorialnej opracowanej przez MOF, poprzedzająca formalne przekazanie kompletu dokumentów do ustawowego zaopiniowania strategii ZIT w trybie art. 34 ust.6 pkt 2 i ust 7 ustawy wdrożeniowej, celem określenia właściwości dokumentu⁵, wstępnej weryfikacji listy projektów pod kątem ustalenia właściwych IZ do przeprowadzenia procedur jej opiniowania⁶. Nie ma obowiązku wszczynania procedury wstępnego opiniowania strategii. Za zgodą IZ PR możliwe jest bezpośrednie przejście do procedury zasadniczej, jeżeli spełnione zostaną warunki opisane w części B) niniejszego rozdziału.
 - B) Zasadnicza procedura opiniowania Strategii ZIT, której efektem będzie uchwała ZWL dotycząca pozytywnego zaopiniowania strategii ZIT w zakresie możliwości jej finansowania w ramach programu (art. 34 ust.6 pkt 2 ustawy wdrożeniowej), a w przypadku, gdy strategia dotyczyć będzie programów krajowych – opinii Ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego zgodnie z art. 34 ust. 7 ustawy wdrożeniowej.

A) I etap - Wstępna weryfikacja Strategii ZIT

1. Wstępne określenie właściwości dokumentu strategii ZIT ma na celu potwierdzenie, że przedłożony dokument jest faktycznie strategią ZIT, spełniającą wymogi ustawy wdrożeniowej i Umowy Partnerstwa.
2. Proces opiniowania strategii rozwoju ponadlokalnego, pełniącej funkcje strategii ZIT, wymaga w pierwszej kolejności uzyskania przez związek ZIT opinii Zarządu Województwa Lubelskiego dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa. Proces ten jest finalizowany w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju ponadlokalnego poprzez wydanie opinii przez ZWL. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju ponadlokalnego jest spójna ze

⁵ Wstępne określenie właściwości dokumentu strategii ma na celu potwierdzenie, że przedłożony dokument jest faktycznie strategią ZIT, spełniającą wymogi ustawy wdrożeniowej i UP.

⁶ Wstępny przegląd listy projektów i mapowanie projektów, celem wyselekcjonowania spełniających kryteria przedsięwzięć zintegrowanych oraz przeanalizowanie opcji i możliwości objęcia ich wsparciem z udziałem środków programu regionalnego i/lub krajowego.

strategią rozwoju województwa. Procedury opiniowania strategii pod względem zgodności z SRWL2030 będą realizowane przez DSiR, a ich wyniki (opinię) należy przedłożyć niezwłocznie po zakończeniu procesu do DZ PR, odpowiedzialnego za opiniowanie w zakresie możliwości finansowania strategii ZIT.

3. Celem koordynacji działań w odniesieniu do procedowania z dokumentem strategii rozwoju ponadlokalnego, pełniącej funkcje ZIT, niezbędne jest równoległe i współdzielone działanie i przekaz informacji, pomiędzy właściwymi merytorycznie Departamentami UMWL. O złożeniu dokumentu strategii ZIT (na podstawie stosownego wniosku złożonego przez MOF) informowane są niezwłocznie wszystkie jednostki biorące udział w procesie jej badania.
4. W ramach wstępnej weryfikacji badaniu podlegają uwarunkowania dostępowe, tj. warunki podstawowe realizacji ZIT wskazane w części IV. *Warunki podstawowe realizacji ZIT w Funduszach Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 – kryteria dostępowe* oraz (wstępnie) zakres strategii ZIT opisany w części V. *Warunki podstawowe realizacji ZIT – architektura strategii ZIT*. Identyfikowany jest przedmiot i zakres projektów zintegrowanych, które mogą zostać objęte wsparciem w programie regionalnym (lub krajowym – jeżeli dotyczy).
5. W trakcie procedury wstępnego opiniowania IZ PR posiada możliwość zgłoszenia uwag do treści przedłożonego dokumentu w zakresie wymagającym wyjaśnień lub doprecyzowania zapisów strategii terytorialnej, które warunkują dalszy proces jej weryfikacji oraz analizę projektów pod kątem zapewnienia wsparcia z udziałem środków Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027. Uwagi mogą zostać zgłoszone w trybie roboczych konsultacji e-mail lub oficjalnie – w formie pisma IZ PR do wnioskodawcy ze wskazaniem terminu na odpowiedź. W ramach procedury wstępnego opiniowania nie przewiduje się obowiązku wykorzystania list sprawdzających lub kart opinii strategii. Zgodę na sformułowanie i wystosowanie uwag wyraża Przewodniczący Zespołu ds. strategii ZIT (kierując e-mail do osób odpowiedzialnych za weryfikację dokumentu) po zasięgnięciu opinii członków Zespołu analizujących dokument zgodnie z zasadą „dwóch par oczu”. Wysyłka pisma (w formie elektronicznej lub papierowej) wstrzymuje bieg terminu wstępnego opiniowania strategii ZIT. Uzyskanie odpowiedzi z MOF warunkuje kontynuację procedury. Z chwilą złożenia dokumentów MOF do IZ (formalna rejestracja potwierdzająca wpływ dokumentów z MOF) rozpoczyna się dalszy proces weryfikacji dokumentu.
6. Wstępna weryfikacja strategii ZIT nie jest trybem, który rozpoczyna procedurę opiniowania, o której mowa w art. 34 ust. 6 pkt 2 ustawy wdrożeniowej. Niniejszy tryb poprzedza zasadniczą procedurę opiniowania i ma charakter konsultacyjno-uzgodnieniowy pomiędzy IZ a MOF, a

także - w przypadku, gdy strategia dotyczy krajowych programów UE, obejmuje też wymianę informacji pomiędzy IZ programem regionalnym, a IZ programem krajowym.

7. Za wystarczającą czynność do rozpoczęcia procedury wstępnego opiniowania strategii ZIT należy uznać przedłożenie do IZ przez uprawniony MOF dokumentu strategii terytorialnej. Pełny komplet dokumentów i załączników wymagany jest natomiast do przeprowadzenia procedury zasadniczej.
8. Rekomenduje się uruchomienie procedury wstępnego opiniowania strategii ZIT na etapie poprzedzającym przeprowadzenie konsultacji społecznych tej strategii.
9. Wstępna weryfikacja strategii ZIT powinna zostać przeprowadzona w terminie 14 dni roboczych od dnia złożenia dokumentu strategii do IZ w formie papierowej.
10. Proces kończy informacja sporządzona przez IZ w formie mailowej (lub w formie tradycyjnego pisma), skierowana do właściwego MOF. Informacja zawiera:
 - i. W przypadku pozytywnej weryfikacji – potwierdzenie, że strategia ZIT spełnia podstawowe warunki dostępowe Programu i może podlegać opiniowaniu w procedurze ustawowej (z wykazem uwag/propozycji uzupełnienia lub wyjaśnienia określonych kwestii),
 - ii. W przypadku negatywnej weryfikacji – opis i uzasadnienie odrzucenia dokumentu strategii przez IZ programu.

B) II etap - Zasadnicza procedura opiniowania Strategii ZIT

1. Podstawą do wydania przez ZWL pełniącego funkcję Instytucji Zarządzającej Programami Regionalnymi opinii o możliwości finansowania strategii ZIT ze środków Programu jest weryfikacja strategii dokonana przez Zespół ds. strategii ZIT powołany zarządzeniem Marszałka Województwa Lubelskiego. OP koordynuje prace Zespołu ds. strategii ZIT.
2. Proces opiniowania strategii terytorialnej ZIT, o którym mowa w art. 34 ust. 6 pkt 2 ustawy wdrożeniowej, może zostać rozpoczęty jedynie w przypadku przekazania do IZ PR kompletu dokumentów wymienionych poniżej w pkt 6. Analogiczny warunek, zgodnie z art. 34 ust. 7 ww. ustawy, dotyczy strategii ZIT opartych na krajowych źródłach wsparcia.
3. Proces opiniowania strategii terytorialnej ZIT polega na weryfikacji możliwości finansowania strategii ZIT w ramach Programu przez Instytucję Zarządzającą Programem w terminie 60 dni od dnia jej otrzymania.

4. Wnioskując o wydanie opinii Instytucji Zarządzającej Programem dla strategii ZIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego pełniącej funkcję strategii ZIT, o której mowa w art. 34 ust. 9 ustawy wdrożeniowej, należy przedłożyć pakiet następujących dokumentów:
 - 1) Pismo przewodnie podpisane przez upoważniony do tego organ. W zależności od przyjętej formy prawnej partnerstwa organem upoważnionym jest prezydent/burmistrz miasta-lidera (w przypadku porozumienia) albo prezes zarządu (w przypadku form kolegialnych). Jeżeli pismo przewodnie podpisuje osoba działająca w imieniu organu (np. zastępca przewodniczącego Rady ZIT) należy dołączyć stosowne upoważnienie.
 - 2) Dokument potwierdzający powołanie związku ZIT. W zależności od przyjętej formy prawnej partnerstwa należy przekazać porozumienie albo statut i potwierdzenie wpisu do KRS (w przypadku form kolegialnych) lub inny równoważny dokument.
 - 3) W przypadku gdy zostały wprowadzone zmiany w delimitacji MOF – należy przedstawić dokumenty wymagane art. 34 ust. 3 ustawy wdrożeniowej (tj. opinię ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego oraz odpowiednią uchwałę zarządu województwa, o których mowa w części II. Delimitacja i zmiany delimitacji Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF).
 - 4) Strategię ZIT lub strategię rozwoju ponadregionalnego pełniącą funkcje strategii ZIT wraz z dokumentami potwierdzającymi jej przyjęcie przez upoważniony organ. W zależności od przyjętej formy prawnej partnerstwa strategia ZIT powinna być zaakceptowana przez Lidera porozumienia (w przypadku porozumienia) albo przyjęta uchwałą organu uchwałodawczego (o charakterze kolegialnym) upoważnionego do zatwierdzenia strategii.
 - 5) Listę projektów, o których mowa w art. 34 ust. 10 i 34 ust. 15 pkt 3 ustawy wdrożeniowej. Wartość dofinansowania projektów umieszczonych na liście projektów planowanych do sfinansowania w ramach programów powinna mieścić się w wartości uzgodnionej z instytucjami zarządzającymi. W przypadku Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 – finansowe możliwości i limity wsparcia wynikają z ustaleń zawartych w zatwierdzonej przez ZWL „Propozycji podziału alokacji na 17 ZIT MOF”.
5. Celem formalnego zakończenia procedury opiniowania strategii ZIT, w dokumentacji zaopiniowanej strategii powinny zostać zawarte wszystkie opinie i stanowiska organów i instytucji zaangażowanych w weryfikację, w tym ww. uchwały, opinie, stanowiska, które potwierdzają prawidłowość toku jej przygotowania, skonsultowania i przyjęcia. W przypadku strategii ZIT łączącej źródła finansowania szczebla krajowego i regionalnego proces nie może zostać zamknięty do czasu uzyskania przez IZ PR informacji zawierającej wynik opiniowania strategii terytorialnej ZIT przez IZ programem krajowym. Prośba o udzielenie informacji nt.

wyniku weryfikacji strategii terytorialnej przez IZ programem krajowym zostanie wystosowana w ramach pisma przekazującego *Uchwałę zarządu województwa w sprawie pozytywnego zaopiniowania strategii ZIT przez instytucję zarządzającą programem regionalnym w zakresie możliwości jej finansowania w ramach Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027*.

6. Strategię terytorialną opracowaną przez MOF z załącznikami należy przesłać za pismem do Departamentu Zarządzania RPO Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w formie papierowej na adres: ul. Stefczyka 3b, 20-151 Lublin lub za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres: drpo@lubelskie.pl. Pliki wraz z załącznikami, które przekazywane są za pośrednictwem poczty elektronicznej winny mieć format pdf (m.in. załączniki nr 1, 2, 3, 5 wskazane w pkt 6) oraz doc (ODF) (m.in. załączniki nr 4, 5 wskazane w pkt 6).
7. O terminie złożenia strategii ZIT do opiniowania decydują władze Związku ZIT. Przed formalną decyzją MOF o złożeniu dokumentów rekomenduje się uprzednie zgłoszenie gotowości do IZ PR w tym zakresie (z wykorzystaniem kontaktów roboczych).
8. W 60-dniowym terminie przewidzianym na przeprowadzenie procesu opiniowania strategii ZIT, władze MOF posiadają możliwość wystąpienia z pisemnym wnioskiem o wycofanie strategii z opiniowania. W przypadku wycofania strategii ZIT, a następnie złożenia jej ponownie do opiniowania termin 60 dni liczony jest od początku.
9. Podstawą do wydania przez IZ PR opinii o możliwości finansowania strategii ZIT ze środków Programu jest weryfikacja dokonana przez Zespół ds. strategii ZIT.
10. Opiniowanie odbywa się za pomocą *Karty opinii o zgodności strategii ZIT w zakresie możliwości jej finansowania w ramach programu Fundusze Europejskiego 2021-2027* stanowiącej **załącznik nr 1** do niniejszego dokumentu, poprzez przypisanie wartości logicznych TAK/NIE albo stwierdzeniu, że kryterium nie dotyczy złożonego dokumentu we właściwej pozycji z listy. *Karty opinii o zgodności strategii ZIT w zakresie możliwości jej finansowania w ramach programu Fundusze Europejskiego 2021-2027* uzupełniają *Listy sprawdzające oceny projektu w zakresie możliwości wsparcia z udziałem środków Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-27 – załącznik 2 do niniejszego dokumentu. Karty opinii strategii ZIT odwołują się do ww. *List sprawdzających*, co tworzy z nich integralną część Kart.*
11. Weryfikacja dokonywana jest rzetelnie i bezstronnie przez dwóch pracowników Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, będących członkami Zespołu ds. Strategii ZIT powołanego zarządzeniem Marszałka Województwa Lubelskiego. Członkowie Zespołu ds. Strategii ZIT podpisują Deklarację bezstronności i poufności, która jest elementem załącznika 1 i 2, wymienionych w pkt 12.

12. Każda strategia ZIT weryfikowana jest w oparciu o zasadę dwóch par oczu, niezwłocznie po przekazaniu dokumentu członkom Zespołu ds. Strategii ZIT przez Sekretarza Zespołu ds. Strategii ZIT, w terminie wskazanym przez Sekretarza Zespołu ds. Strategii ZIT.
13. Każda z osób, która weryfikuje Strategię ZIT wypełnia odrębne listy sprawdzające i przekazuje je Sekretarzowi Zespołu ds. Strategii ZIT. Ocena ta ma charakter opinii eksperckiej w zakresie poprawności ocenianego dokumentu i jego zgodności z kryteriami, określonymi niniejszym opracowaniem.
14. W przypadku gdy Karty opinii strategii, wypełnione odrębnie zgodnie z zasadą „dwóch par oczu”, będą w konkluzji zawierały negatywne oceny strategii terytorialnej opracowanej przez MOF, Przewodniczący Zespołu lub Zastępca przewodniczącego Zespołu ds. Strategii ZIT zobligowany jest do wystosowania negatywnej oceny strategii ZIT do MOF.
15. W przypadku wystąpienia w ocenie rozbieżności, tj. w sytuacji, w której jeden z oceniających zweryfikował Strategię ZIT pozytywnie, a drugi negatywnie, Sekretarz Zespołu ds. Strategii ZIT sporządza protokół rozbieżności, którego wzór stanowi **załącznik 4** do niniejszego dokumentu. Na jego podstawie decyzję o wyniku weryfikacji podejmuje Przewodniczący Zespołu, a w przypadku jego nieobecności - Zastępca Przewodniczącego.
16. Na podstawie protokołu zawierającego rozbieżność ocen w gestii Przewodniczącego Zespołu lub Zastępcy przewodniczącego Zespołu ds. Strategii ZIT pozostaje:
 - Decyzja o wystosowaniu negatywnej oceny strategii ZIT do MOF, lub
 - Decyzja o wystąpieniu do MOF z uwagami w zakresie potrzeby doprecyzowania, wyjaśnienia lub uzupełnienia problematycznych zapisów ujętych w strategii. Powyższe wystąpienie wstrzymuje bieg 60-dniowego terminu opiniowania strategii ZIT. Termin zostaje wstrzymany z chwilą wysyłki (elektronicznie lub papierowo) pisma z uwagami do MOF. Procedury (bieg terminów) będą kontynuowane z chwilą ponownego, formalnego złożenia poprawionych dokumentów strategii ZIT za pismem przewodnim.
17. W przypadku wskazanym w pkt 18 Przewodniczący Zespołu ds. Strategii ZIT, a w przypadku jego nieobecności - Zastępca Przewodniczącego Zespołu ds. Strategii ZIT podpisują także Deklarację bezstronności i poufności, której wzór stanowi **załącznik 5**.
18. Sekretarz Zespołu ds. Strategii ZIT przygotowuje wniosek na ZWL wraz z projektem uchwały z opinią o możliwości finansowania strategii ZIT w ramach Programu. Opiniowanie Strategii ZIT nie stanowi procedury wyboru projektów do dofinansowania w rozumieniu ustawy wdrożeniowej. Wybór projektów będzie dokonywany po spełnieniu kryteriów określonych regulaminem naboru w danym działaniu ZIT Programu.

19. Niezwłocznie po decyzji w sprawie pozytywnego lub negatywnego zaopiniowania strategii ZIT w zakresie możliwości jej finansowania z Programu, Sekretarz Zespołu ds. Strategii ZIT przygotowuje pismo do organu wykonawczego MOF przekazujące przedmiotową opinię.
20. Od negatywnej opinii wydanej przez ZWL nie przysługuje procedura odwoławcza. Strategię ZIT należy poprawić zgodnie z treścią zawartą w uzasadnieniu do opinii i ponownie złożyć w komplecie (o którym mowa w pkt 6) do zaopiniowania na adres wskazany w pkt 8. Dalsze postępowanie jest prowadzone zgodnie z pkt 7-22.

VI. Dane kontaktowe

Informacji na temat opiniowania strategii terytorialnych przygotowanych/ opracowanych przez MOF udzielają pracownicy Oddziału Programowania w Departamencie Zarządzania Programami Regionalnymi w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Lubelskiego w Lublinie, dostępni pod numerem telefonu (81) 478 14 61 oraz pod adresem drpo@lubelskie.pl.

Załączniki (4):

1. Karta opinii o zgodności strategii ZIT w zakresie możliwości jej finansowania w ramach programu Fundusze Europejskiego 2021-2027,
2. Lista sprawdzająca oceny projektów w zakresie możliwości wsparcia z udziałem środków Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027,
3. Karta opisu projektu zintegrowanego - Fiszka projektowa (wzór),
4. Protokół rozbieżności,
5. Deklaracja bezstronności i poufności podpisywana przez Przewodniczącego Zespołu ds. ZIT.